

УДК 339.137.2:339.9:334.735

Семів С. Р.

ВПЛИВ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ НА ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація

Досліджуються головні наслідки вступу України до СОТ для системи споживчої кооперації України. Обґрунтовується доцільність комплексного підходу до формування стратегії і тактики міжнародної інтеграції та розвитку кооперації у нових економічних умовах.

Annotation

Influence of Ukraine entering into WTO on the economical complex of Ukrainian consumer's co-operative. In our article we research the main consequences of Ukraine entering into WTO for the system of consumer's co-operative of Ukraine. We have substantiated the necessity of complex approach for the strategy and international integration tactics for co-operative development forming in new economical circumstances.

Прагнення України стати повноправним членом СОТ передбачає вирішення багатьох проблем узгодження дво- та багатосторонніх інтересів, у тому, числі на рівні окремих галузей економіки нашої країни. Особливо це стосується галузей та окремих секторів, які, поряд з економічними, виконують і важливі соціальні завдання. Споживча кооперація України, яка є провідним кооперативним сектором економіки, на протязі останніх десятиріч відігравала вагомий роль у забезпеченні населення нашої держави товарами першої необхідності, особливо у сільській місцевості, нарощуванні обсягів роздрібного товарообороту, заготівлях продукції сільського господарства. Але, на жаль, з часу набуття незалежності нашої держави, кооперація переживає глибокі економічні перетворення, які мали наслідком зниження ролі кооперативних підприємств та організацій на внутрішньому та зовнішньому ринках нашої країни.

Значний внесок у дослідження проблем розвитку міжнародної інтеграції країн з перехідною економікою, конкурентоспроможності та ефективності ЗЕД економічних суб'єктів, трансформації АПК і кооперативного сектора в умовах відкритої економіки здійснили такі вітчизняні економісти, як В. Андрійчук, В. Апопій, С. Бабенко, А. Гальчинський, В. Геєць, Я. Гончарук, М. Долішній, В. Зіновчук, А. Мокій, А. Філіпенко. Проте ще недостатньою мірою висвітлені можливі наслідки приєднання нашої країни до багатосторонньої системи регулювання торгівлі на конкурентоспроможність кооперативного сектору економіки, економічні засоби та досвід її забезпечення у країнах з перехідною економікою, методичний інструментарій оцінки наслідків вступу до СОТ для окремих секторів економіки. Потребує системного аналізу проблема державного впливу на конкурентоспроможність суб'єктів ЗЕД на загальнодержавному та регіональному рівнях, особливо кооперативних підприємств та організацій, які, поряд з економічними, виконують важливі соціальні функції у сільській місцевості.

Метою статті є обґрунтування стратегічних напрямів забезпечення конкурентоспроможності підприємств споживчої кооперації в умовах вступу України до СОТ.

Набуття Україною членства у СОТ неминуче торкнеться інтересів споживчої кооперації. Наголосимо, що при розробці стратегії розвитку кооперативного сектора економіки в умовах приєднання до СОТ і зближення з ЄС, органи державної влади не повинні забувати, що споживча кооперація є чи не єдиним інститутом, який, поряд з економічною діяльністю, виконує важливі соціальні завдання, що супроводжується певними додатковими операційними видатками.

Споживча кооперація, що працює у чітко визначеному офіційному правовому полі, змушена конкурувати з приватним сектором, різноманітними представниками “човникового” бізнесу, витрати яких є значно нижчими. Відповідно активніша державна політика боротьби з

“тіньовим” бізнесом, як це вимагає участь у СОТ, повинна створити більш сприятливі умови для кооперативних організацій. Враховуючи досвід країн з розвиненою економікою, державна підтримка зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) споживчої кооперації набуває все більшого значення.

Таким чином, сьогодні головними завданнями діяльності споживчої кооперації є успішне використання всіх потенційних переваг членства у СОТ, посилення конкурентоспроможності кооперації в умовах загострення конкуренції зі сторони іноземних компаній, максимальне застосування при цьому всіх матеріальних, організаційних та людських ресурсів, якими так багата кооперація. Вирішення цього завдання можливе лише при використанні комплексного підходу до стратегії розвитку кооперації і передбачає тісне співробітництво з органами державного управління на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Головними сферами діяльності, на які необхідно звернути особливу увагу споживчій кооперації при вступі України до СОТ, визначимо наступні. По-перше, це сфера ЗЕД споживчої кооперації. Приєднання до СОТ матиме наслідком суттєве розширення можливостей виходу на нові ринки збуту продукції традиційної номенклатури кооперації. Сьогодні основною формою міжнародних економічних зв'язків споживчої кооперації України є здійснення експортно-імпортних операцій. Ця сфера діяльності тісно пов'язана з усіма іншими галузями кооперативної системи і тому переживає не найкращі часи.

Динаміка зовнішньоторговельного обороту кооперації за останні 10 років свідчить, на жаль, про пониження ролі споживчої кооперації як суб'єкта зовнішньої торгівлі нашої країни (у 2003 р. обсяги експорту скоротились у порівнянні з 1991 р. у 5 разів – з 17 млн дол. США до 3,2 млн дол. США). Спостерігається стрімке скорочення бази традиційної номенклатури експорту, витіснення споживчої кооперації з внутрішнього ринку імпорту товарів народного споживання.

Вступ до СОТ дозволить кооперації розширити успішне міжнародне співробітництво, яке є суттєвим фактором покращання фінансово-господарського стану кооперативної системи. Посилення рівня диверсифікованості кооперації на ринку, поглиблення інтеграції в європейські кооперативні об'єднання та інститути матиме наслідком забезпечення конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках

Але для цього необхідно вирішити низку проблем, які сьогодні знижують конкурентні позиції споживчої кооперації і ускладнюватимуть вихід на зовнішній ринок. Для цього необхідно:

- усунути необґрунтовану децентралізацію та деконцентрацію торговельних операцій;
- підвищити рівень менеджменту і міжнародного маркетингу;
- створити систему належної державної підтримки ЗЕД кооперації, спрямовану на усунення несумлінної конкуренції зі сторони представників тіньової економіки.

Саме тому доцільним є створення системи часткових компенсацій трансакційних витрат при експорті з боку держави, а також створення системи державних гарантій та державних замовлень на експортну продукцію споживчої кооперації.

Другою перевагою, яку отримає споживча кооперація від членства України в СОТ, є не лише розширення діапазону зв'язків із закордонними фірмами, але й формування міжнародних економічних, технічних і соціальних зв'язків на довготривалій основі з кооперативними організаціями зарубіжних країн. Членство в СОТ створить для цього реальні передумови. При цьому особливо актуальним є використання можливостей роботи в окремих комітетах та підрозділах Міжнародного кооперативного альянсу (з питань сільського господарства, банківської та страхової справи, інформаційних технологій тощо).

Третій наслідок приєднання до СОТ може мати негативні наслідки

для кооперації. Можливою суттєвою загрозою для споживчої кооперації України є загострення конкуренції зі сторони іноземних компаній, які будуть намагатися витіснити кооперація з окремих ринкових ніш. Вимоги СОТ не допускають прямого втручання держави у процеси конкуренції з іноземними фірмами. Тому найбільш оптимальним шляхом усунення цієї загрози є підвищення конкурентоспроможності підприємств та організацій споживчої кооперації шляхом запровадження нових кооперативних форм інтегрування як між підприємствами споживчої кооперації в середині системи, так і між підприємствами споживчої кооперації і підприємствами інших форм власності.

При цьому основними формами інтеграції підприємств споживчої кооперації у сільському господарстві повинні стати такі форми господарських утворень, як виробничі, постачальницькі, сервісні, маркетингові, кредитні кооперативи, а також спільні підприємства. Пріоритетними сферами діяльності таких об'єднань мають стати спільна експлуатація сільськогосподарської техніки і використання паливно-мастильної сировини, надання різноманітних послуг, діяльність на локальних ринках продукції АПК, кредитна сфера тощо.

У розвинутих країнах Заходу, які є членами СОТ вже на протязі багатьох років, широко практикується державна підтримка та захист таких кооперативних утворень, діяльність яких є суттєвим чинником ефективної діяльності всього АПК та забезпечення продовольчої безпеки держави. Так, наприклад, в Італії, Франції, Німеччині передбачено звільнення кооперативів від оподаткування на перші 10 років діяльності та багато інших заходів державної підтримки. Для стимулювання розвитку інтеграції підприємств споживчої кооперації слід реалізувати ряд заходів на загальнодержавному рівні, а саме винести на розгляд Верховної Ради і Кабінету Міністрів України питання щодо внесення змін в чинні законодавчі акти про кооперацію, а також розробки пільгової системи оподаткування сільськогосподарських кооперативів.

Поглиблення міжнародної інтеграції споживчої кооперації України з кооперативними об'єднаннями країн ЄС, закріплення позицій кооперативів на іноземних товарних ринках матиме наслідком посилення позицій споживчої кооперації на ринку капіталів. Особливий наголос необхідно зробити на залученні інвестицій кооперативних інститутів ЄС, що не вимагало б відмови від кооперативних принципів діяльності та дозволило б отримати доступ до нових ринків збуту. Покращання інвестиційного клімату у сфері діяльності споживчої кооперації матиме наслідком розширення можливостей імпорту сучасних виробничих та управлінських технологій, посилення притоку в кооперативну систему іноземного капіталу у формі прямих інвестицій, приватного кредитування інвестиційних проектів.

Споживчій кооперації необхідно використати всі переваги від посилення ділової активності, яка буде зростати внаслідок приєднання до СОТ. Диверсифікація діяльності кооперативних підприємств у високоприбуткових сферах ЗЕД повинна відбуватися у галузях іноземного туризму, митно-консигнаційної, лізингової діяльності, франчайзингу тощо, а одержані від подібної високоприбуткової діяльності фінансові ресурси доцільно спрямовувати на розвиток економічного потенціалу Укоопспілки.

Приєднання нашої країни до СОТ передбачає спрощення процедури отримання дозволів на здійснення господарської діяльності, оптимізацію процедури реєстрації господарюючих суб'єктів, сприяння технологічним інноваціям, освітнім та навчальним заходам тощо. Тому кооперації сьогодні необхідно посилити саме інноваційну спрямованість своєї діяльності, яка у сучасних умовах є найвизначальнішим фактором економічного зростання всіх галузей економіки. У цьому контексті необхідним є створення технопарків та інноваційних структур інших типів на базі кооперативних ВНЗів та наукових установ. Підвищення технічного та технологічного рівня виробництва, практичне освоєння потенційних

зарубіжних ринків дозволить суттєво підвищити експортний потенціал споживчої кооперації і визначити місце експортної спеціалізації системи у міжнародному поділі праці.

Таким чином, саме споживча кооперація повинна стати центром новоутворених регіональних інноваційних кластерів АПК, яка б сприяла поглибленню інтеграції передусім дрібних сільськогосподарських товаровиробників та фермерських господарств. При цьому головними напрямками інноваційної діяльності визначимо застосування сучасних технологій ефективного використання земель, підвищення урожайності основних сільськогосподарських культур номенклатури традиційного експорту споживчої кооперації, розвиток селекційної діяльності і сучасних методів захисту рослин, підвищення продуктивності тваринництва.

Підсумовуючи наголосимо, що у процесі приєднання до СОТ посилюється необхідність проведення широких науково-дослідницьких програм, спрямованих на кількісну техніко-економічну оцінку наслідків вступу України до СОТ для системи споживчої кооперації. Проведення таких досліджень, які повинні базуватись на використанні сценарного підходу і врахуванні широкого кола ефектів, дозволять на якісно вищому рівні формувати інтеграційну політику кооперативної системи та ефективніше визначати стратегію і тактику розвитку кооперації у нових економічних умовах.

Література

1. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія / Кер. авт. і наук. ред. Т. М. Циганкова. – К.: КНЕУ, 2003. – 660 с.
2. Гончарук Я. А., Мокій А. І., Семів С. Р. Досвід Австрійської Республіки у контексті формування стратегії й тактики міжнародної інтеграції України // Фінанси України. – 2003. - № 10. – С. 3-13.
3. Осика С. Г. Правове регулювання імпорту: андидемпінгові заходи. – К.: Благодійна організація “Центр дослідження СОТ, розвитку торгового

права і практики”, 2003. – 448 с.

4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом Європейської інтеграції” / Авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України”. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

5. Україна. Президент. Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році. – К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2004. – 472 с.